

ÖĞRETMENLERİNE GÖRE SEÇMELİ KUR'AN-I KERİM DERSİNİN SORUNLARI

 Seçil KILIÇ^a

 Mehmet KORKMAZ^b

Öz

Bu araştırmanın amacı, öğretmenlerinin görüşleri doğrultusunda seçmeli Kur'an-ı Kerim dersinin sorunlarını tespit etmektir. Bu amaç doğrultusunda araştırmada, nitel araştırma desenlerinden durum çalışması deseni kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubu, Kayseri ili, Kocasinan ve Melikgazi ilçelerinde bulunan bazı ortaokullarda 2020-2021 eğitim öğretim yılında Kur'an-ı Kerim dersine giren 15 DKAB öğretmeninden oluşmaktadır. Araştırma verileri, yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak toplanmıştır. Toplanan verilerin, alt problemlerden yola çıkılarak oluşturulan temalar altında betimsel analizi yapılmış ve elde edilen bulgular literatür ışığında değerlendirilmiştir. Araştırmanın sonucunda görüşme yapılan öğretmenler tarafından Kur'an-ı Kerim dersinin; seçim süreci, öğretim programı (amaç, içerik, öğrenme-öğretme süreci, ölçme-değerlendirme süreci) ve ders öğretmeni boyutlarında çeşitli sorunlar dile getirilmiştir. Bu sorunlardan bazıları şunlardır: Dersin seçiminde öğrenci ve velilerinden ziyade okul yöneticileri etkili olmaktadır. Dersle amaçlananların gerçekleşmediği, içerikte yer verilen tecvit konularının öğretiminin öğrenci seviyesine uygun olmadığı, ders kitaplarının yeterli olmadığı ve öğrencilere yüksek not verilmesi yönünde bir algı bulunduğu öğretim programıyla bağlantılı sorunlar olarak öne çıkmıştır. Son olarak Kur'an-ı Kerim dersini yürütme noktasında DKAB öğretmenlerinin yeterliliği önemli bir sorun alanı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu sonuçlardan hareketle Kur'an-ı Kerim dersinin öğretim programının güncellenmesi, dersin mevzuatına uygun olarak yürütülmesine özen gösterilmesi, öğretmen adaylarının eğitiminde Kur'an öğretimi yöntem ve teknikleri konusuna daha fazla yer verilmesi, dersin daha etkili ve verimli bir şekilde yürütülebilmesi için ders öğretmenlerine hizmet içi eğitimler verilmesi önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Din eğitimi, Seçmeli din dersleri, Seçmeli Kur'an-ı Kerim dersi, Sorunlar, DKAB öğretmen görüşleri.

PROBLEMS OF THE ELECTIVE QUR'AN LESSON ACCORDING TO THE TEACHERS

Abstract

The aim of this research is to determine the problems encountered in elective Quran lesson in line with teachers' opinions. For this purpose, a qualitative case study design was used. The study group consisted of 15 Religious Culture and Moral Knowledge (DKAB) teachers who taught the Quran lesson in middle schools

^a Yük. Lis. Öğr., Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri, Din Eğitimi, kilicsecel38mail.com

^b Prof. Dr., Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri, Din Eğitimi, mkorkmaz@erciyes.edu.tr

Makale Geliş Tarihi: 13.06.2023, Makale Kabul Tarihi: 13.08.2023

in Kayseri Province, Kocasinan, and Melikgazi districts during the 2020-2021 academic year. The data were collected through semi-structured interviews. The collected data were subjected to descriptive analysis under themes based on sub-problems, and the findings were evaluated in light of the literature. As a result of the research, various problems related to the Quran lesson were expressed by the interviewed teachers in terms of the lesson selection process, curriculum (objectives, content, teaching-learning process, assessment process), and course teacher. Some of these problems are as follows: The decision-making process regarding the lesson is influenced more by school administrators than by students and parents. Issues related to the curriculum include failure to achieve the intended goals of the lesson, inappropriate teaching of the Tajweed topics included in the content for students' level, inadequacy of lesson materials, and a perception of giving high grades to students. Lastly, DKAB teachers' competence in conducting the Quran lesson emerged as a significant problem area. Based on these results, it is recommended to update the curriculum of the Quran lesson, ensure that the course is conducted in accordance with the legislation, incorporate more focus on Quran teaching methods and techniques in the training of teacher candidates, and provide in-service training to lesson teachers for effective and efficient implementation of the lesson.

Keywords: Religious education, Elective religion lessons, Elective Quran lesson, Problems, DKAB teacher opinions.

Giriş

Cumhuriyetten günümüze ülkemizde okullarda din öğretimine çeşitli şekillerde (isteğe bağlı, zorunlu, seçmeli vb.) yer verilmiştir. Şu an devlet okullarında yer alan din öğretimi ile ilgili derslerin son şekli ise 1982 anayasasınının 24. Maddesiyle belirlenmiştir. Bu maddenin ilgili kısmında şu ifadeler yer almaktadır: *“Din ve ahlâk eğitim ve öğretimi devletin gözetim ve denetimi altında yapılır. Din kültürü ve ahlâk öğretimi ilk ve ortaöğretim kurumlarında okutulan zorunlu dersler arasında yer alır. Bunun dışındaki din eğitim ve öğretimi ancak, kişilerin kendi isteğine, küçüklerin de kanunî temsilcisinin talebine bağlıdır.”* (Resmî Gazete [RG], 1982).

Bu maddenin gereği olarak, ilk aşamada daha önce okullarda isteğe bağlı olarak okutulan din bilgisi dersi ve zorunlu okutulan ahlak dersi kaldırılarak 1982-1983 eğitim öğretim yılından itibaren ilkökul 4. Sınıftan lise son sınıfa kadar zorunlu din kültürü ve ahlak bilgisi dersi programlara konulmuştur. Bu dersin amacı, herhangi bir dinin dindarını yetiştirmek değil toplumun tüm fertlerini dinler hakkında bilgilendirmek suretiyle onların ortak bir din kültürü edinmelerini sağlamaktır. Düzenlemenin ikinci ayağı olarak ise okullarda isteğe bağlı din eğitimi yapılmasının hukuki olarak zemini hazırlanmıştır (Aydın, 2018, s. 236). Buna rağmen 1982 yılından 2012 yılına kadar okullarda isteğe bağlı din eğitimiyle ilgili herhangi bir uygulamaya yer verilmemiştir.

Anayasada yer almasına rağmen, isteğe bağlı din eğitiminin okullarda uygulanmamış olması ve zorunlu DKAB derslerinin farklı amaçlarının ve sınırlı bir içeriğe sahip olması toplumdaki din eğitimi yönelik ihtiyaç ve beklentileri karşılamamıştır. Bu nedenle isteğe bağlı din eğitimi meselesi gündeme gelmiştir. 1-5 Kasım 2010 tarihlerinde düzenlenen 18. Millî Eğitim Şurası'nda anayasada yer alan madde gereğince isteyen anne ve babaların çocuklarına okullarda isteğe bağlı din eğitimi verilebilmesi için düzenleme yapılması yönünde bir karar alınmıştır (Millî Eğitim Bakanlığı [MEB], 2010). Bu karar,

okullarda isteğe bağlı din eğitimi yapılabilmesine yönelik somut bir adım olması açısından oldukça önemlidir.

2012 yılına gelindiğinde 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'nun 25. maddesinde yapılan değişiklikle, 8 yıllık zorunlu kesintisiz eğitim sistemi kaldırılmış bunun yerine 4+4+4 zorunlu kesintili 12 yıllık eğitim sistemine geçilmiştir. Bu kanunda okullarda isteğe bağlı din eğitimi yapılmasına imkân veren bir maddeye de yer verilmiştir. İlgili kanun maddesi şu şekildedir:

“İlköğretim kurumları; dört yıl süreli ve zorunlu ilkokullar ile dört yıl süreli, zorunlu ve farklı programlar arasında tercihe imkân veren ortaokullar ile imam-hatip ortaokullarından oluşur. Ortaokullar ile imam-hatip ortaokullarında lise eğitimini destekleyecek şekilde öğrencilerin yetenek, gelişim ve tercihlerine göre seçimlik dersler oluşturulur. Ortaokul ve liselerde, Kur'an-ı Kerim ve Hz. Peygamberimizin hayatı, isteğe bağlı seçmeli ders olarak okutulur. Bu okullarda okutulacak diğer seçmeli dersler ile imam-hatip ortaokulları ve diğer ortaokullar için oluşturulacak program seçenekleri Bakanlıkça belirlenir.” (MEB, 2012a).

Bu kanuna uygun olarak MEB Talim Terbiye Kurulu (TTK) 25. 06. 2012 tarih ve 69 sayılı kararıyla yeni “İlköğretim Kurumları (İlkokul ve Ortaokul) Haftalık Ders Çizelgesini yayımlamıştır. Bu çizelgede ortaokul ve liselerde okutulmak üzere “Din, Ahlak ve Değerler”, “Yabancı Dil”, “Dil ve Anlatım”, “Sosyal Bilimler”, Fen Bilimleri ve Matematik” ve “Spor” olmak üzere, 6 farklı alan ve toplamda 21 yeni seçmeli ders programlara eklenmiştir.

Din, ahlak değerler alanı seçmeli ders grubunda Kur'an-ı Kerim, Hz. Muhammed'in Hayatı ve sonradan ilave edilen Temel Dini Bilgiler dersleri yer almıştır (MEB, 2012c). Aynı şekilde TTK'nun 14. 08. 2012 tarihli ve 124 sayılı kararı ile “Ortaöğretim Kurumları Haftalık Ders Çizelgesinde ikinci grup seçmeli dersler grubuna Kur'an-ı Kerim ve Hz. Muhammed'in Hayatı dersleriyle birlikte Temel Dinî Bilgiler dersi de ilave edilmiştir (MEB, 2012d). Din, ahlak ve değerler alanı seçmeli dersleri 2012-2013 eğitim-öğretim yılından itibaren 5. ve 9. Sınıftan başlamak üzere kademeli olarak programlardaki yerini almaya başlamıştır. Seçmeli derslerin ne zaman, kimler tarafından, nasıl seçilebileceği ile ilgili birtakım düzenlemeler MEB tarafından belirlenmiştir. Buna göre ortaokul ve lise düzeyinde seçmeli dersler en az on öğrencinin talep etmesi halinde 5 ve 9. Sınıflarda ders yılı başında diğerlerinde ise 2. dönemin ilk haftasında belirlenmektedir. Derslerin okulun imkânlarına bağlı olarak veli, sınıf rehber öğretmeni ve okul rehber öğretmenin bilgisi dâhilinde öğrenci tarafından seçilmesi öngörülmüştür (MEB, 2013).

Din, ahlak değerler alanı seçmeli derslerinin 2012-2013 eğitim-öğretim yılından itibaren okullarda yerini almasıyla birlikte konuyla ilgili araştırmalar da yapılmaya başlanmıştır. Bu çalışmaların genelinde seçmeli din dersleri bir bütün olarak birlikte ele alınmıştır. Bu çerçevede yapılan ilk çalışma, “Seçmeli Din Eğitimi Dersleri İnceleme ve Değerlendirme Raporu” adlı çalışmadır. Bu çalışmada, ortaokul Kur'an-ı Kerim dersi öğretim programının, imam-hatip ortaokulu öğretim programlarıyla benzer özellikler taşıdığı, program hazırlanırken öğrenci gelişim özelliklerinin yeterince dikkate alınmadığı, Kur'an-ı Kerim öğretim programında yer alan kazanımların çoğunluğunun bilişsel alanın alt düzeylerinde yer aldığı, kazanımların dersin amaçlarını gerçekleştirilmede yetersiz olduğu ifade edilmiş, mevcut öğretim programının, dersi yürüten öğretmenlere yeteri kadar rehberlik edemeyeceği belirtilmiştir (Kaymakcan vd. 2013). Bahçekapılı tarafından yapılan “Yeni Eğitim Sisteminde Seçmeli Din Dersleri: İmkanlar, Fırsatlar,

Aktörler, Sorunlar ve Çözüm Önerileri” adlı araştırma, yine bu alandaki ilk çalışmalardan biridir. Araştırma sonuçlarına göre katılımcıların çoğunluğu, Kur’an-ı Kerim dersinin din eğitiminde önemli bir boşluğu doldurduğuna ancak bu dersle ilgili bazı sorunların varlığına dikkat çekmişlerdir. Öğrencilerin hazır bulunuşluk seviyelerinin farklı olması, mahreç ve tecvit öğreniminde güçlük yaşanması, sınıfların kalabalık olması, ders materyallerinin yetersizliği vb. bu sorunlardan bazılarıdır (Bahçekapılı, 2013).

Yukarıda yer alan iki çalışma dışında bu alandaki çalışmalar genellikle yüksek lisans düzeyindeki tez ve makalelerden oluştuğu görülmektedir. Bu kapsamda tespit edebildiğimiz bazı çalışmaların sonuçları ise şöyledir: Meydan’ın *“Din, Ahlak ve Değerler Alanı Seçmeli Derslerinin Öğrenci Görüşleri Doğrultusunda Değerlendirilmesi”* adlı makalesinde öğrencilerin Kur’an-ı Kerim dersini büyük oranda kendi istekleri doğrultusunda seçtikleri ancak bir yıllık eğitimin sonunda dersi tekrar tercih etme oranlarının düşüşe geçtiği ve Kur’an-ı Kerim dersini alan her 6 öğrenciden birinin yıl sonunda Kur’an-ı Kerim okumayı öğrenemediği tespit edilmiştir (Meydan, 2013). Meydan’ın bir diğer çalışmasında ise Kur’an-ı Kerim dersinde öğretmen, öğretim programı, öğretim materyali, dersin akademik ağırlığı, okul imkanları ve dersin planlanmasından kaynaklı olarak bazı problemler tespit edilmiştir (Meydan, 2015). Yorulmaz tarafından yapılan çalışmada bu dersi veren öğretmenlerin %89’unun hizmet-içi eğitim almaya ihtiyaç duyduğu sonucuna varılmıştır (Yorulmaz, 2014). Gürer ve Keskiner’in birlikte yürüttüğü çalışmada öğretmenlerin diğer seçmeli din derslerine kıyasla Kur’an-ı Kerim dersiyle ilgili daha fazla problem yaşadıkları tespit edilmiştir (Gürer & Keskiner, 2016). Gündoğdu’nun yaptığı çalışmada öğrencilerin seçmeli din derslerini tercih etmelerinde akademik ve çevresel faktörlerden çok psikolojik faktörlerin etkili olduğu, onlara bu derslerin içerik ve tercih süreci hakkında yeterli bilgilendirme yapılmadığı sonucuna ulaşılmıştır (Gündoğdu, 2015). Gündoğdu’nun bir diğer çalışmasında, öğrencilerin seçmeli din derslerini tercih etmeme nedenleri araştırılmıştır (Gündoğdu, 2017). Aşlamacı ve Gök’ün çalışmasında bu dersle ilgili öğretmen, öğrenci, veli, okul idaresi, öğretim programları ve ders kitabı materyali boyutunda bazı sorunlar bulunduğu ifade edilmiştir (Aşlamacı & Gök, 2019). Ersoy’un araştırmasında katılımcı öğretmenler tarafından sınıfların kalabalık olması, öğrencilerin ön öğrenme seviyelerindeki farklılıkların fazla olması, 5. Sınıf ders kitaplarının dışındaki kitaplarda elif-ba cüzünün yer almaması ve bireysel öğretim etkinlikleri için ders süresinin yeterli olmaması Kur’an-ı Kerim dersinde yaşanan bazı sorunlar olarak belirtilmiştir (Ersoy, 2021).

Yukarıdaki çalışmaların dışında Kur’an-ı Kerim dersini çeşitli boyutlarıyla inceleyen çalışmalar da yer almaktadır. Acuner’in çalışmasında öğrencilerin kendi ilgi ve meraklarıyla bu derse yöneldikleri, ders içeriğinin beklentilerini karşıladıklarını düşündükleri, dersin amaçlarının büyük oranda gerçekleştiği görüşünde oldukları, bununla birlikte öğrencilerin %27,5’sinin dönem sonunda Kur’an-ı Kerim okumayı öğrenemedikleri belirtilmiştir (Acuner, 2016). Altun’un çalışmasında, katılımcıların tamamı programa Kur’an-ı Kerim derslerinin konulmasını olumlu bir gelişme olarak gördükleri bununla birlikte, öğretim programı, sınıfların kalabalıklığı, ders saatinin yetersizliği, ders kitabının yetersizliği, dersin seçim sürecinde okul idarelerinin belirleyici olması gibi sorunlara dikkat çekmişlerdir (Altun, 2019). Çakmak ve Ecer ise bu dersle ilgili motivasyon sorunlarına dikkat çekmek için derse özel bir motivasyon ölçeği geliştirme çalışması yapmışlardır (Çakmak & Ecer, 2020) Dursun ve Şimşek ise ortaokul Kur’an-ı Kerim dersi öğretim programının kazanımlarının Bloom’un taksonomisine uygunluk bakımından analiz etmişlerdir (Dursun & Şimşek, 2022). Literatürde bu çalışmaların dışında hem İHL

hem de diğer lise türleri seviyesindeki Kur'an-ı Kerim derslerini konu edinen başka çalışmalar da yer almaktadır (Ay & Pingov, 2022; Özdemir & Karateke, 2019; Yılmaz, 2021).

Yukarıda verilen çalışmalardan da anlaşılacağı üzere, uygulamaya konulduğu günden bugüne, ilgili literatürde genellikle Kur'an-ı Kerim dersinin de içinde bulunduğu seçmeli din derslerinin geneline yoğunlaşıl原因 çalışmalar yapılmış, müstakil olarak Kur'an-ı Kerim dersini derinlemesine konu alan araştırmalar ise yeterince yapılmamıştır. Seçmeli din dersi uygulamasının yaklaşık on yıllık bir mazisinin olması bu durumu biraz daha anlaşılır kılmaktadır. Bununla birlikte, değişen şartlar ve ihtiyaçlar bağlamında söz konusu derslerin her biri ile ilgili müstakil araştırmaların yapılması bir ihtiyaçtır. Zira her bir dersin kendine has özelliklerinin, yürütme şartlarının, sorunlarının olabileceği aşikârdır. Bu bağlamda söz konusu derslerle ilgili çeşitli paydaşlardan bilgi toplanabilir. Bu dersi planlayan, yürüten, değerlendiren en önemli paydaş ise dersin öğretmenleridir. Dolayısıyla dersin öğretmenlerinin Kur'an-Kerim dersine ilişkin görüş ve önerileri derste yaşanan sorunların tespiti, bunlara yönelik bilimsel çözümlerin geliştirilmesi açısından önemlidir. Bu bağlamda bu çalışmanın temel problemi, "Öğretmenlerine göre seçmeli Kur'an-ı Kerim dersinin sorunları nelerdir?" olarak belirlenmiştir.

Bu bağlamda araştırmamızın temel amacı, öğretmen görüşleri doğrultusunda ortaokul müfredatında yer alan seçmeli Kur'an-ı Kerim dersinin sorunlarını belirlemektir. Bu temel amaç çerçevesinde çalışmanın alt amaçları şunlardır:

Kur'an-ı Kerim dersinin seçim süreciyle ilgili var olabilecek sorunları belirlemek,

Kur'an-ı Kerim dersinin öğretim programı (amaç, içerik, öğrenme-öğretme süreci ve ölçme-değerlendirme süreci) ile ilgili var olabilecek sorunlarını belirlemek,

Kur'an-ı Kerim dersini yürüten DKAB öğretmeniyle ilgili var olabilecek sorunlarını belirlemek.

Literatürde ortaokul düzeyindeki seçmeli Kur'an-ı Kerim dersinin sorunlarına yönelik müstakil bir araştırmanın olmaması bu araştırmayı önemli kılmaktadır. Bu bağlamda dersin var olabilecek sorunlarının tespit edilmesi ile alana, dersin program geliştirme sürecine ve dersi yürüten öğretmenlere katkı sunabilir.

A. YÖNTEM

1. Araştırma Deseni

Araştırma, nitel araştırma desenlerinden durum çalışması deseniyle gerçekleştirilmiştir. Durum çalışması, sınırları belirlenmiş bir ya da birkaç durumun derinlemesine betimlenmesi ve incelenmesidir. Durumlar, bir birey, bir program, bir kurum, bir sorun vb. şekillerde karşımıza çıkabilir (Creswell, 2019, s. 268; Merriam, 2018, s. 40,50; Yıldırım & Şimşek, 2016, s. 73-74). Bu desen özellikle eğitim gibi uygulamalı alanların süreçleri, sorunları ve programlarını değerlendirme imkânı vermesi yönüyle çok tercih edilen bir desendir. Bu araştırma din, ahlak ve değerler alanı seçmeli derslerinden biri olan Kur'an-ı Kerim dersinin ortaokul seviyesindeki kısmının sorunlarına odaklanması ve bu sorunların belirlenmesinde dersi yürüten DKAB öğretmenlerinin görüşlerine başvurulması açılarından sınırlandırılmıştır.

2. Veri Toplama Aracı ve Verilerin Toplanması

Bu çalışmada veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır (Creswell, 2019, s. 126; Yıldırım & Şimşek, 2016, s. 129). (Merriam, 2018, s. 85-86). Görüşme sorularını yazma basit ve bir anda yapılacak bir şey değildir. Bu nedenle araştırmacı, ilgili literatür ve görüşme soruları arasında etkileşim sağlamalı ve hazırladığı soruları sürekli geliştirmelidir (Yıldırım & Şimşek, 2016, s. 165). Bu çerçevede araştırmada kullanılan görüşme formunun hazırlık sürecinde, araştırmacının alt problemleri merkeze alınmış, literatürdeki benzer çalışmalardan da yararlanılmıştır. Oluşturulan taslak görüşme formu üzerinde din eğitimi alanında görev yapan iki akademisyenin görüşleri alınmış önerilen düzenlemeler yapılmıştır. Düzenleme yapılan görüşme formu iki DKAB öğretmenine okutturularak soruları, okunabilirlik ve anlaşılabilirlik açısından değerlendirmeleri istenmiştir. Ardından pilot görüşmeler yapılmıştır. Alınan geri dönütler de dikkate alınarak görüşme formuna son şekli verilmiştir.

Görüşmeler 2020-2021 eğitim öğretim yılı içerisinde Aralık ve Nisan ayları arasında gerçekleştirilmiştir. Kayseri ili, Kocasinan ve Melikgazi ilçelerinde yer alan ortaokullarda görev yapan 15 DKAB öğretmeni ile görüşmeler yapılmıştır. Görüşmelerden 4 tanesi ise yüz yüze, 9 tanesi Zoom platformu üzerinden online olarak yapılırken yapılmıştır. Görüşmeler esnasında katılımcıların izni alınarak ses kaydı yapılmıştır. Covid-19 pandemisi süreciyle ilgili alınan kararlar da bu süreci etkilemiştir.

3. Çalışma Grubu/Katılımcılar

Nitel araştırmada katılımcı grubun, konuyla ilgili deneyim sahibi kişilerden seçilmesi önemlidir. Bundan dolayı nitel araştırmalarda çoğu zaman katılımcılar amaçlı bir şekilde belirlenmektedir (Creswell, 2019, s. 109; Merriam, 2018, s. 16; Yıldırım & Şimşek, 2016, s. 119). Araştırmamızda, görüşme yapılacak öğretmenlerin son 3 yıl içerisinde Kayseri’de bulunan ortaokullarda seçmeli Kur’an-ı Kerim dersine girmiş/girmekte olmaları, bunun yanında araştırmaya hız ve pratiklik kazandırmak için öğretmenlerin kolay ulaşılabilir olmalarına dikkat edilmiştir. Bu nedenle katılımcılar belirlenirken amaçlı örnekleme stratejilerinden “ölçüt örnekleme” ve “kolay ulaşılabilir durum örnekleme” stratejileri kullanılmıştır.

Nitel verinin doğasından kaynaklı olarak genellikle çalışma grubunun sayısının sınırlı tutulması tercih edilmektedir. Çünkü bu tür araştırmalarda temel amaç, araştırılan kişi, olgu ya da durumla ilgili olası çeşitlilik, zenginlik, farklılık ve aykırılıkları araştırmaya dahil ederek konuyla ilgili ayrıntılı ve bütüncül bir resim ortaya koymaktır (Yıldırım & Şimşek, 2016, s. 118). Bunun yanı sıra görüşmeler, planlanmasından, gerçekleştirilmesine ve çözümlenmesine kadar uzun zaman alıcı ve yoğun bir emek isteyen bir süreçtir. Bundan dolayı bu araştırmanın çalışma grubu on beş öğretmenle sınırlandırılmıştır. Covid-19 dönemine özgü şartlar da bunda etkili olmuştur. Aşağıda yer alan tabloda araştırma kapsamında görüşme yapılan öğretmenlere ait bazı demografik bilgilere yer verilmiştir.

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Demografik Özellikleri

Kodu	Cinsiyet	Mesleki Deneyim	Mezuniyet Durumu	Lisansüstü Mezuniyet Durumu
Ö1	Bayan	4	İlahiyat-DKAB	-
Ö2	Bayan	9	İlahiyat	-
Ö3	Bayan	12	İlahiyat-İDKAB	-
Ö4	Bayan	6	İlahiyat-İLİTAM	-
Ö5	Bayan	15	İlahiyat	Yüksek Lisans
Ö6	Bayan	7	İlahiyat	-
Ö7	Bay	32	İlahiyat	-
Ö8	Bay	17	İlahiyat	-
Ö9	Bayan	16	Eğitim-DKAB	-
Ö10	Bayan	16	Eğitim-DKAB	-
Ö11	Bayan	9	Eğitim-DKAB	-
Ö12	Bayan	7	İlahiyat	-
Ö13	Bayan	7	Eğitim-DKAB	-
Ö14	Bayan	17	İlahiyat- DKAB	Yüksek Lisans
Ö15	Bayan	9	İlahiyat	Yüksek Lisans

4. Verilerin Analizi

Bu araştırmada betimsel analiz tekniği kullanılmıştır. Betimsel analiz, kavramsal yapısının daha belirgin olduğu araştırmalarda tercih edilmektedir (Yıldırım & Şimşek, 2016, s. 237-239). Bizim araştırmamızın kavramsal yapısının önceden belirgin olmasından dolayı bu analiz yaklaşımından yararlanılmıştır. Nitel araştırmada genellikle yoğun ve kabarık bir veri kümesi ortaya çıkmaktadır. Bundan dolayı verilerin analizi ve yorumlanması araştırmacı için uzun zaman alıcı ve yorucu bir süreç olabilmektedir. Son yıllarda teknolojik gelişmelerin etkisiyle veri analizinde araştırmacıya kolaylık sağlayan bazı bilgisayar programları geliştirilmiştir. Bu araştırmanın veri analizi sürecinde "MAXQDA" adlı bilgisayar programından yararlanılmıştır.

Araştırmanın veri analizi sürecine başlamadan önce literatürde Kur'an-ı Kerim dersinin seçim süreci, öğretim programı ve öğretmen boyutunda var olabilecek muhtemel sorun alanları 3 ana tema olarak belirlenmiş ve analiz sürecine geçilmiştir. İlk adımda ses kaydı olarak bulunan görüşme verileri deşifre edilmiş ve deşifresi yapılan dosyalar "MAXQDA" analiz programına aktarılmıştır. Görüşmelerin deşifresinde "Voicedoc" ve "Listen N Write Free" programlarından yararlanılmıştır. Öğretmenlerin görüşmede ne demek istediklerini daha iyi anlamak ve verilere dair bütüncül bir anlayış geliştirmek amacıyla görüşme verileri araştırmacılar tarafından birkaç defa okunmuştur. Okuma esnasında dikkat çeken ifadeler, bilgiler yeri geldikçe kullanılmak üzere not edilmiştir. Sonrasında ise öğretmen görüşmeleri a ayrı ayrı olarak kodlama işlemi yapılmıştır. Kategorilere verilen başlıklarda öğretmenlerin ifadelerinin kullanılmasına dikkat edilmiştir. Analizin son aşamasında ise ortaya çıkan kategoriler yukarıda bahsi geçen temalar altında sınıflandırılmıştır.

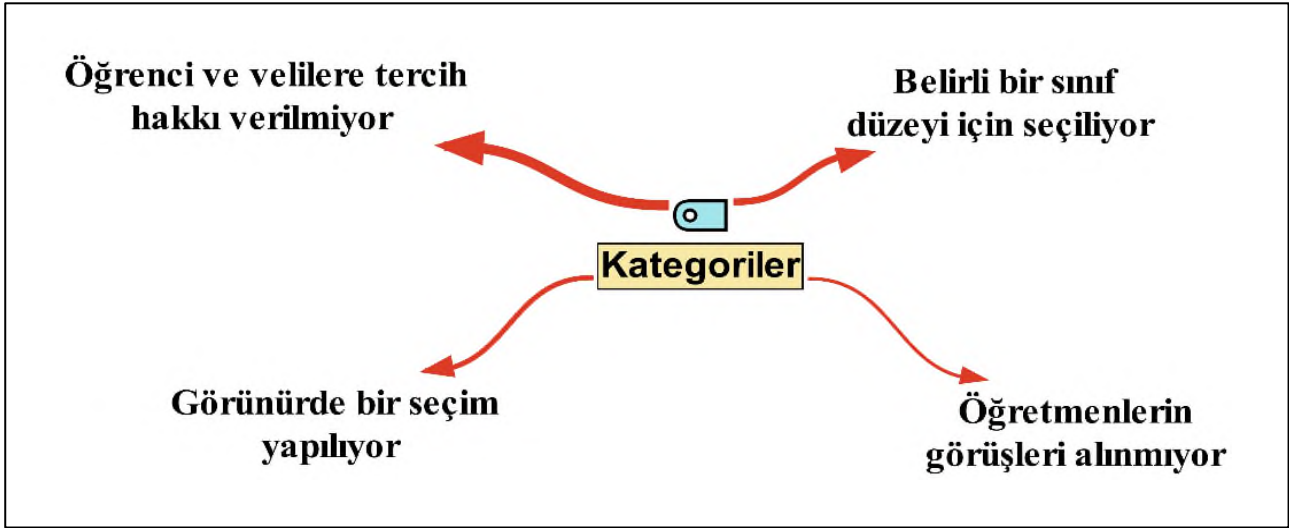
Araştırmada, katılımcılarının hepsinin görüşlerine yer vermek yerine ilgili tema ve kategorileri en iyi temsil ettiği düşünülen görüşlere yerilmiştir. Nitel araştırmalarda bulguların betimlenmesinde ve anlamlandırılmasında araştırmacıların görüş ve yorumları önemlidir (Yıldırım & Şimşek, 2016, s. 251-252). Bu nedenle okuyucunun bulguları daha iyi anlamlandırmasına yardımcı olacak şekilde araştırmacıların yorumlarına da yer verilmiştir.

B. BULGULAR

Araştırmada, görüşme yapılan ortaokul Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi öğretmenlerine okullarında okuttukları seçmeli Kur'an-ı Kerim dersinde ne tür problemlerle karşılaştıkları sorulmuştur. Öğretmenlerin verdikleri yanıtlar, seçim sürecine, öğretim programına ve öğretmenlere ilişkin sorunlar şeklinde farklı temalarda toplanarak aşağıda sunulmuştur.

1. Seçim Sürecinde Yaşanan Sorunlar

Araştırmada, Kur'an-ı Kerim dersinin seçim sürecinde yaşanan sorunları tespit etmek amacıyla görüşme yapılan öğretmenlere "Kur'an-ı Kerim dersinin seçimi ile ilgili ne tür sorunlar bulunmaktadır? Niçin?" soruları sorulmuştur. Öğretmenlerin bu soruya verdikleri cevaplar doğrultusunda ortaya çıkan kategoriler aşağıdaki görselde yer almaktadır.

Şekil 1. Kur'an-ı Kerim Dersinin Seçim Sürecinde Yaşanan Sorunlar

Yukarıdaki şekilde de görüldüğü üzere Kur'an-ı Kerim dersinin seçim sürecinde yaşanan sorunlar temasına ilişkin dört kategori ortaya çıkmıştır. Bunlar yoğunluklarına göre şu şekildedir: Öğrenci ve velilere tercih hakkı verilmiyor. Ders belirli bir sınıf düzeyi için seçiliyor. Görünürde bir seçim yapılıyor. Öğretmenlerin görüşleri alınmıyor. Bu kategorileri temsil eden bazı görüşleri şunlardır:

Öğrenci ve velilere tercih hakkı verilmiyor,

Normalde zaten böyle olmaması gerekiyor, idarenin dayatmaması gerekiyor, ama genelde bütün okullarda böyle maalesef (Ö9) Veliler falan seçmiyor. Okul seçiyor. Şimdi bu bir gerçek. (Ö11)

Belirli bir sınıf düzeyi için seçiliyor

Bizim din alanı ile ilgili seçmelilerimiz 5 ve 6 da uygulanıyor 7. ve 8. sınıflarda da diğer fen derslerini seçmeli olarak belirliyorlar. Okulun tercihi bu yönde oluyor yani. (Ö14). Bu sene 5 ve 6. sınıflarda bu ders var. 7 ve 8'lerde zaten olmuyor son sınıf. Onlarda seçmeli din dersleri olmuyor. Şu an 7. sınıflarda da yok. (Ö11)

Görünürde bir seçim yapılıyor

Tabi ki öğrencilerimize formlar veriliyor. Seçim yapılıyor. Ama sanki görünürde bir seçim var. (Ö3). Genelde bir kâğıt veriliyor öğrencilere. İşte şu şu dersler seçilecek. Çocuk mesela diyor ki hocam ben bunu seçmek istemiyorum. Şunu seçsem diye. Yok, bu seçilecek diyor. Öyle oluyor mesela. (Ö6)

Öğretmenlerin görüşleri alınmıyor

Bize idare tutturuyor şunlar seçilecek diye. Biz de öğrencileri onlara yönlendiriyoruz. (Ö5). 6. sınıflarda Kur'an dersi seçilmiş. İdare bize sormuyor zaten. Kafasına göre seçiyor. (Ö6)

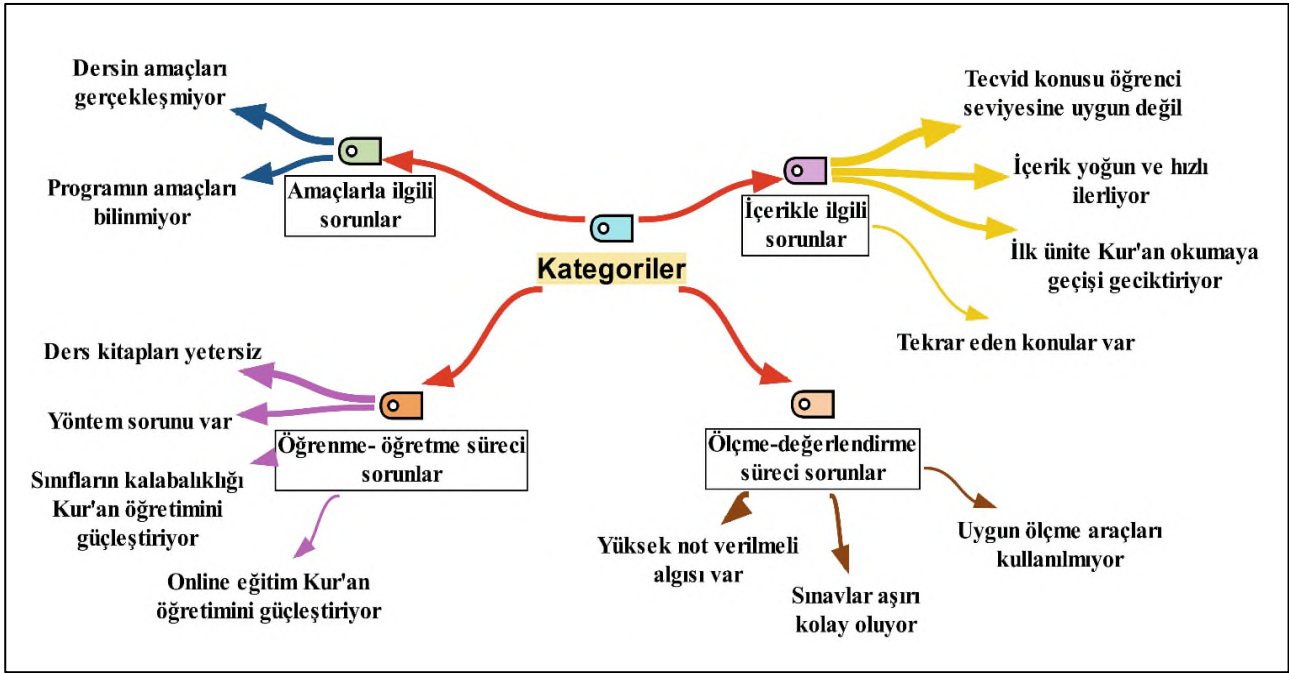
Yukarıdaki görüşlerden de anlaşılacağı üzere Kur'an-ı Kerim dersinin seçimi aşamasında öğrenci ve velilerin tercihlerinin yeterince dikkate alınmaması, dersin tüm sınıf düzeyleri için değil, sadece okul yöneticilerinin belirlediği sınıf düzeyleri için açılması, bazı okul yöneticilerinin Kur'an-ı Kerim dersinin açılmasına karar verdiklerinde mevzuata uygunluğu sağlamak amacıyla öğrencilere kâğıt üzerinde göstermelik bir seçim yaptırmaları ve bu süreçte ders öğretmenlerinin görüşlerinin alınmaması bu dersin seçim süreciyle ilgili sorunlar olarak gösterilmektedir. Buna göre dersin seçim sürecinde öğrenci ve velilerden ziyade okul yöneticilerinin belirleyici unsur olmasının söz konusu dersin programlara konulma amacı, yürütülme süreç ve ilkeleriyle örtüşmediği söylenebilir. Konuyla ilgili mevzuatta seçmeli derslerin; öğrencinin ilgi, yetenek ve isteği doğrultusunda velisinin de rehberliğinde bizzat öğrenci tarafından seçileceği açık olarak belirtilmiştir (MEB, 2012a). Ayrıca MEB tarafından yayınlanan "12 Yıl Zorunlu Eğitim Sorular ve Cevaplar" adlı kitapçıkta da "Hiçbir öğrenci istemediği bir alandan ders seçmeye zorlanamaz." ifadesi yer almaktadır (MEB, 2012b). Bu bağlamda mevzuatta yer alan ilkelerle uygulama süreçleri arasında tutarsızlıklar ve yorum farklılıkları olduğu ifade edilebilir.

Seçmeli din derslerini konu alan bazı araştırmalarda da din derslerinin açılma/açılmamasında okul yöneticilerinin oldukça etkili olduğu tespit edilmiştir (Altun, 2019, s. 94; Aşlamacı & Gök, 2019, s. 365; Bahçekapılı, 2013, s. 201; Çiftçi, 2017, ss. 215-216; Ersoy, 2021, s. 51-53, 81-82; Meydan, 2015, s. 687). Benzer şekilde MEB tarafından okul müdürlüklerine 28.02.2017 tarihli "2017-2018 Eğitim-Öğretim Yılında Okutulacak Seçmeli Dersler" konulu gönderilen yazıda, yapılan araştırmalarda ders seçimlerinin mevzuata uygun yapılmadığının tespit edildiği belirtilmiş ve okul müdürlüklerinden öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçları doğrultusunda istedikleri dersleri seçebilmesinin sağlanması özellikle talep edilmiştir (MEB, 2017). Öte yandan hem araştırmamızın sonuçlarıyla hem de yukarıda yer alan araştırma sonuçlarıyla örtüşmeyen başka araştırma bulguları da vardır. Sınırlı sayıda bu araştırmalarda Kur'an-ı Kerim dahil

seçmeli din derslerinin genellikle öğrencilerin kendi ilgi, ihtiyaçları doğrultusunda bizzat öğrenci tarafından tercih edildiği sonucuna ulaşılmıştır (Acuner, 2016, s. 858; Meydan, 2013, s. 234). Bütün bunlar birlikte değerlendirildiğinde birkaç araştırma dışında genel olarak Kur'an-ı Kerim dersinin seçim sürecinde öğrenci tercihlerinin yeterince işlerlik kazanamadığı savunulabilir.

2. Öğretim Programıyla İlgili Sorunlar

Araştırmada, öğretmenlerin Kur'an-ı Kerim dersinin uygulama boyutuyla ilgili olarak dile getirdikleri sorunlar analiz edildiğinde bunların önemli bir kısmının dersin öğretim programıyla ilişkili olduğu ortaya çıkmıştır. Bunlar aşağıda "Öğretim Programıyla İlgili Sorunlar" ana teması altında ilgili alt tema ve kategoriler şeklinde verilmiştir.

Şekil 2. Kur'an-ı Kerim Dersinin Öğretim Programıyla İlgili Sorunlar

Yukarıdaki görsele bakıldığında Kur'an-ı Kerim dersinin öğretim programıyla ilgili olarak dört alt temanın ortaya çıktığı görülmektedir. Bunlar, program geliştirmenin temel unsurları olan amaç, içerik, öğrenme-öğretme süreci ve ölçme-değerlendirme boyutları çerçevesinde sınıflandırılmış, her biri ayrı başlıklar altında ele alınmıştır.

2.1. Amaçlarla İlgili Sorunlar

Amaçlar, öğretim programının en temel unsurudur. Çünkü programın diğer unsurları amaçlara göre düzenlenmektedir. Bir dersin etkili ve verimli bir şekilde yürütülmesi için öğretmenler tarafından programda yer alan ders amaçlarının anlaşılması ve benimsenmesi gereklidir. Araştırmada, Kur'an-ı Kerim dersinin amaçlar boyutunda var olabilecek sorunları tespit edebilmek için görüşme yapılan öğretmenlere "Size göre Kur'an-ı Kerim dersinin amaçlarıyla ilgili ne tür sorunlar bulunmaktadır? ve Öğretim programında yer alan amaçlarla ilgili görüşleriniz nelerdir?" soruları sorulmuştur. Öğretmenlerin bu

kapsamda verdikleri cevaplar çerçevesinde Kur'an-ı Kerim dersinin amaç boyutunda "Dersin Amaçları Tam Olarak Gerçekleşmiyor" ve "Programın Amaçları Bilinmiyor" olarak iki temel sorun kategorisi ortaya çıkmıştır. Konuyla ilgili bazı öğretmen görüşleri aşağıdadır:

Dersin Amaçları Tam Olarak Gerçekleşmiyor

Kur'an-ı Kerim'i okumayı bilmeyerek gelip de bu derste öğrenenler iki elin parmaklarını geçmiyor. Ben bunu iyimser bir rakam olarak söyledim. Çocuklar, Kur'an-ı Kerim okumayı öğrenemedi Kur'an-ı Kerim dersini işleyip bitirmiş olabiliyorlar. (Ö2). Sadece biz yüzeysel olarak yüzüne okumayı öğretiyoruz. Daha ilerisine gidemiyoruz. Kur'an dersinin çok da faydalı olduğunu düşünmüyorum. (Ö5). Dersle amaçlananlar tam olarak gerçekleşmiyor. (Ö15).

Programın Amaçları Bilinmiyor

Sizin söylediğiniz aşamalara ben hiç gelemedim daha. Vallahi gelemedim. Şu an harflerle cebelleşen bir insanım. Belki de ben bilmediğim için öğrenciye de öğretmiyor olabilirim. (Ö6). Ben işin gerçeği bir yerlere bağlı kalarak yapmıyorum. Yıllardır da yaptığım için az çok kendime göre bir yol geliştirdim. O çizgiye göre devam ediyorum. Öğretim programına çok da baktığım söylenemez. İhtiyaç duymadım. (Ö10)

Yukarıdaki görüşlere göre, Kur'an-ı Kerim dersini alan öğrencilerden çok azının Kur'an okumayı öğrenebildiği, bazı öğrencilerin Kur'an okumayı öğrenemedi dersi geçmek durumunda kaldıkları, öğretmenlerin Kur'an-ı Kerim öğretim programındaki amaçları yeterince incelemedikleri ve bu açıdan programı takip etme ihtiyacı duymadıkları anlaşılmaktadır. Buradan hareketle bazı öğretmenlere göre Kur'an-ı Kerim dersinin etkili ve verimli olmadığı, öğretmenlerin Kur'an-ı Kerim öğretim programı okur yazarlıklarının düşük olduğu ve ders amaçları konusunda ortak bir anlayışa sahip olmadıkları söylenebilir. Konuyla ilgili bazı araştırma sonuçlarının yukarıdaki bulgularla benzerlik gösterdiği tespit edilmiştir. Acuner'in yaptığı çalışmanın (2016, s. 868) sonuçlarına göre dersi alan öğrencilerin yaklaşık üçte birinin Kur'an-ı Kerim okumayı öğrenemedi dersi tamamladıkları, Meydan tarafından yapılan araştırmada (2013, s. 233) bir yıl boyunca Kur'an-ı Kerim dersi alan öğrencilerden yaklaşık altıda birinin Kur'an-ı Kerim okumayı öğrenemediği, Altun'un Kur'an-ı Kerim dersi üzerine yaptığı araştırmada (2019, ss. 63-64) ise bazı öğretmenlerin dersin amaçlarına ulaşamadıklarını söyledikleri tespit edilmiştir. Ersoy'un araştırmasında (2021, s. 58-59) ise öğrenci ilgisizliği ve sınıf mevcutlarının kalabalık olmasından kaynaklı olarak dersin amaç ve kazanımlarının kısmen gerçekleştiği bulgusu yer almaktadır.

Öte yandan Kur'an-ı Kerim dersiyle ilgili olarak bu tür sorun ve eksiklikler olmasına rağmen bu dersin okul programlarında yer almasının öğrencilerin olumlu davranışlar kazanmalarına katkı sağladığı, öğrencilerin bu derslerden memnun oldukları yönünde bulgular ortaya koyan araştırmalar da bulunmaktadır (Altun, 2019, ss. 40-50; Bahçekapılı, 2013, ss. 209-212; Çiftçi, 2017, ss. 147-152).

2.2. Ders İçeriğiyle/Müfredatla İlgili Sorunlar

İçerik, öğretim programının önemli bileşenlerinden biridir. Dersle amaçlananların gerçekleşebilmesi ancak buna uygun hazırlanan ders içeriğiyle mümkün olmaktadır. Araştırmada, Kur'an-ı Kerim dersinin içerik boyutunda var olabilecek sorunları tespit edebilmek amacıyla görüşme yapılan öğretmenlere "Kur'an-ı Kerim dersinin içeriği(müfredat) ile ilgili ne tür sorunlar bulunmaktadır?"

Niçin? soruları sorulmuştur. Öğretmenlerin bu konuda dile getirdikleri görüşler analiz edildiğinde bunların dört kategoride toplandığı görülmüştür. Bunlar etiketlenme yoğunluklarına göre şu şekildedir: Tecvit konuları öğrenci seviyesine uygun değil. İlk ünite Kur'an okumaya geçişi geciktiriyor. İçerik yoğun ve hızlı ilerliyor. Tekrar eden konular var. Bu kategorileri temsil ettiği düşünülen bazı görüşler şöyledir:

Tecvit konuları öğrenci seviyesine uygun değil

Bu çocuk daha harfleri bilmiyor. Ben onlara gereken tecvit kurallarını anlatmaya kalktığımda çocuk bakıyor, ben hiçbir şey bilmiyorum ki diyor. Meddi muttasıl nedir? Meddi lazım nedir? Bunları hiç bilmiyor. Çocuğa anlatamıyorsun. (Ö12)

İlk ünite Kur'an okumaya geçişi geciktiriyor

Kur'an-ı Kerim derslerinde sadece Kur'an-ı Kerim öğretimi ile başlamıyoruz. Kur'an-ı Kerim'in ilk iki ünitesi; Kur'an-ı güzel okuyalım, mahreç ne demek, güzel okumanın önemi vb. konularla da aslında dönemin yarısını kapatıyoruz. İlk ünite bizi çocukların Kur'an öğrenmesi konusunda yavaşlatıyor. (Ö2)

İçerik yoğun ve hızlı ilerliyor

İçerik çok yoğun. Harfler- harflerin özellikleri falan bu bir hafta. Diğer hafta üstün-esre-ötre. Öbür hafta cezm-şedde. Çocuklar bu kadar hızlı öğrenemiyor ki bu bir. Normalde müfredata göre ikinci dönem Kur'an (okumaya) geçiliyor ama her hafta o kadar konu var ki! Müfredata yetişmek mümkün değil zaten. (Ö1)

Tekrar eden konular var

Sure ezberleri din kültürü dersinde de oluyor zaten. Çakışıyor bazen. (Ö13)

Yukarıdaki görüşlerden de anlaşılacağı üzere bazı öğretmenler, ders içeriğinde yer alan tecvit konularının öğrenci seviyesi açısından zorluk içermesini, ilk ünite konularının Kur'an-ı Kerim okumaya geçişi geciktirmesini, içeriğin öğrenci yaş ve seviyesi açısından yoğun ve hızlı ilerlemesini ve son olarak ders içeriğinde yer alan bazı konuların DKAB dersiyile binişik olmasını sorun olarak ifade etmektedirler. Buradan hareketle öğretmenlerin ilgili dersin muhtevasının kapsamı konusunda görüş birliğinde olmadıkları, belirlenmiş olan içeriği uygulama konusunda yetersizlik yaşadıkları söylenebilir. Konuyla ilgili bazı araştırmalarda da Kur'an-ı Kerim ders içeriğiyle ilgili olarak yukarıdaki bulgularla benzer bazı sorunların olduğu dile getirilmiştir (Bahçekapılı, 2013, s. 216; Gürer & Keskiner, 2016, ss. 238-244; Ersoy, 2021, ss. 64-65; Kaymakcan vd., 2013, ss. 64-68; Meydan, 2013, s. 246; Meydan, 2015, s. 687).

Öte yandan söz konusu öğretmenlerin öğretim programının işlevsellik ve esneklik ilkesini de yeterince uygulayamadıkları savunulabilir. Zira her ne kadar öğretmenler ders içeriğiyle ilgili yukarıda sıralanan sorunları dile getirse de Kur'an-ı Kerim dersi öğretim programının uygulamaya ilişkin ilke ve açıklamalar bölümünde üniteler için kullanılacak süre ve ünitelerin işleniş sırasında öğrenci seviyesi ve çevre şartlarına göre bir planlama yapabileceği belirtilmiştir (MEB, 2012e, s. 2). Buna göre, programın uygulanmasında öğretmenlerin, öğrenci özellikleri ve çevre şartlarına göre birtakım değişiklikler yapması mümkün olmaktadır. Ancak öğretmenlerin programın sahip olduğu bu yaklaşımın farkında olup olmadıkları araştırılmaya muhtaçtır. Zira araştırmanın amaçlarla ilgili sorunlar bölümünde dile

getirildiği üzere bazı öğretmenlerin öğretim programı okuryazarlığının yeterli düzeyde olmadığı, dolayısıyla öğretmenlerin bu kategoride dile getirdiği sorunların esasında içerik kaynaklı bir sorun olmanın ötesinde öğretmen yeterliği ile ilgili olduğu da söylenebilir.

2.3. Öğretme-Öğrenme Sürecinde Yaşanan Sorunlar

Öğretim programının temel unsurlarından biri de öğretme-öğrenme sürecidir. Programda belirlenen amaçların öğrenciye kazandırılması için uygun strateji, yöntem, tekniklerin ve araç-gereçlerin seçilmesi ve uygulanması bu süreçte gerçekleştirilir. Araştırmada Kur'an-ı Kerim dersinin öğretme-öğrenme sürecinde yaşanan sorunları tespit etmek amacıyla görüşme yapılan öğretmenlere "Kur'an-ı Kerim dersinin öğretim sürecinde ne tür sorunlar bulunmaktadır? Niçin?" soruları sorulmuştur. Öğretmenlerin bu kapsamda verdikleri cevaplar analiz edildiğinde dört kategori ortaya çıkmıştır. Bunlar etiketlenme yoğunluklarına göre şu şekildedir: Ders kitapları yetersiz. Yöntem sorunu var. Sınıfların kalabalık olması öğretimi zorlaştırıyor. Uzaktan eğitim öğretimi güçleştiriyor. Bu kategorileri temsil ettiği düşünülen bazı görüşler şöyledir:

Ders Kitapları Yetersiz

Kitabımız aşırı teorik. Mesela MEB'in kendi yayımladığı kitabı bile çok üst düzey bir dille anlatılıyor. Tanımlar falan çok fazla teorik bilgi içeriyor. Biraz daha basite indirebilir, diye düşünüyorum. Biz anlayabiliyoruz, ama hiç bilmeyen biri anlayabilir mi? Çocukların seviyesine uygun değil. Ders kitabından çok takip etmiyorum. (Ö1). Kur'an-ı Kerim okumayı öğreniyoruz kısmında harfler ve özellikleri konusunu kitaptan takip etmedik. Ders kitabında alıştırılmalar kısmının eksik kaldığını düşündüğüm için. Çünkü kitapta çok fazla alıştırma yok. (Ö3)

Yöntem Sorunu Var

Bire bir öğretilmesi gerektiğinden dolayı öğrencilerle çalışırken sınıfın hâkimiyetini sağlamak biraz zorlaşıyor. Notla korkutmaya çalışıyoruz. Bu ilk başlarda etkili oluyor. 5'lerde özellikle etkili oluyor. Kendi başlarına çalışıyorlar. Tabi çalışmayan öğrenci yine hiçbir şekilde çalışmaz da. Bu şekilde yapıyoruz. Bire bir çalıştığımız zaman sınıftaki hâkimiyeti sağlamak en büyük sıkıntı. Başka yollar da denediklerimiz oldu mesela. Çok iyi bilen öğrenci hiç bilmeyenle grup yaptık. O zaman da çok gürültü oluyor. Sınıf yönetiminde sıkıntı oluyor. (Ö13). Özellikle harfleri öğretmek de çok zorlandım. Yani bilmeyen öğrenci gerçekten ilk başta yazma yazdırma usulünü denedim. Harfleri yazarak öğretmeyi denedim. Baktım olmuyor. Magnetlerle en azından tahtaya onları yapıştırıyordum. Hangi harfleri anlatıyorsam onları yapıştırıyordum. Bu, çocukların da hoşuna gidiyordu. (Ö9)

Sınıfların Kalabalık Olması Öğretimi Zorlaştırıyor

Gördüğümüz sınıflarımız kalabalık. Bazen bazı sınıflarımız 40 kişiye yakın oluyor. Herkesi haftada bir kere bile okutamadığımız oluyor. Yani iki haftada bir sıra geliyor. Sıkıntı. (Ö1). Büyük okullarda çalıştığım için sınıflar kalabalık ve bir öğretmen bu dersi öğretme açısından yeterli değil. Daha doğrusu ders süresince bütün öğrencilerle ilgilenemiyor. En temel sorunumuz bu. Genel olarak ortalamamız 40. (Ö15).

Uzaktan Eğitim Öğretimini Güçleştiriyor

Bir ders saati mecburen elif cüzü işliyorsun. Cüzü işlerken Kur'an dersinde olanlar dersi dinliyor mu? Ne yapıyor bu süreçte. Onu bilemiyorsun. Ara ara diyorum kamerayı açın. Açtığı anda Kur'an'ı karşısında olduğu

zaman motive olsun diye 100 veriyorum, artı veriyorum. Bir şeyler veriyorum, ama bunu hangi bir zaman yapacaksın? Bire bir tabii ki mahreç anlatımı problem oluyor. (Ö5). Takip konusunda yüz yüze eğitimden tabii ki daha dezavantajlı. Bir kere klasik uzaktan eğitim problemleri; kameramı açamıyorum, mikrofonumu açamıyorum gibi. Açıyorsun ya da gerçekten ses gelmiyor. Böyle problemler de var. (Ö15).

Yukarıdaki görüşlerden anlaşılacağı üzere, ders kitaplarının içerik ve görsel açıdan yetersiz olması, öğretmenlerin Kur'an-ı Kerim dersine özel yöntemleri belirleme ve uygulanmada zorlanması, sınıfların kalabalıklığı ve uzaktan eğitimin Kur'an-ı Kerim öğretimini güçleştirme belli sorunlar olarak öne çıkmıştır. Buna göre bazı öğretmenlerin Kur'an-ı Kerim dersinde mevcut ders kitaplarını beğenmedikleri ve kullanmayı tercih etmedikleri, Kur'an-ı Kerim özel öğretim yöntemleri konusunda öğretmenlerin bilgi ve beceri eksikliklerinin olduğu, öğretmenlerin uzaktan eğitim konusunda tecrübe eksikliklerinin olduğu söylenebilir.

Konuyla ilgili olarak yapılan bazı araştırmalarda da yukarıdaki bulgularla benzer sorunlara temas edilmiştir. Aşlamacı ve Gök (2019, s. 369-374) tarafından yapılan araştırmada, Kur'an-ı Kerim ders kitabında yer alan kıssalarda kullanılan dilin öğrenci seviyesine uygun olmadığı, Kur'an-ı Kerim dersinin birebir yani bireysel öğretimle gerçekleştirilmesi gerektiği, ancak bunun kalabalık sınıflarda mümkün olmadığı dile getirilmiştir. Bahçekapılı'nın araştırmasında (2013, ss. 234-239) öğretmenlerin Kur'an-ı Kerim dersinde yöntem sorunu yaşadıkları, sınıftaki öğrencilerin hazır bulunuşluklarının farklı olmasından dolayı Kur'an-ı Kerim ders kitaplarını kullanamadıkları bunun yerine farklı materyaller kullandıkları belirtilmiştir. Ersoy'un çalışmasında (2021, ss. 69-70, 85), Kur'an-ı Kerim ders kitaplarının görseller ve etkinlikler bakımından yetersiz olduğu ve uzaktan eğitim sürecinin derslerin verimini olumsuz etkilediği ifade edilmiştir. Sonuç olarak, öğretmenlerin öğrenme-öğretme süreciyle ilgili olarak dile getirdikleri bu sorunların aynı zamanda onların mesleki, pedagojik formasyon bilgi ve beceri yeterlikleri ile de ilişkili olduğu savunulabilir.

2.4. Ölçme-Değerlendirme Sürecinde Yaşanan Sorunlar

Ölçme- değerlendirme, eğitim programının ayrılmaz bir parçasıdır. Planlanan kazanımların ne ölçüde gerçekleştiğinin tespiti ve değerlendirilmesi sonraki öğretim uygulamalarına yön vermesi açısından önemlidir. Bu bağlamda Kur'an-ı Kerim dersinin ölçme- değerlendirme sürecinin de ihmal edilmemesi ve keyfi uygulamalar yapılmaması gerekir. Araştırmada Kur'an-ı Kerim dersinin ölçme- değerlendirme sürecinde var olan sorunlarını tespit etmek amacıyla görüşme yapılan öğretmenlere "Öğrenci başarısını ölçerken ne tür sorunlarla/sıkıntılarla karşılaşıyorsunuz? Niçin?" soruları sorulmuştur. Onların bu kapsamda dile getirdikleri görüşler analiz edildiğinde üç kategori ortaya çıkmıştır. Bunlar yoğunluklarına göre şu şekildedir: Uygun ölçme araçları kullanılmıyor. Yüksek not verilmeli algısı var. Sınavlar aşırı kolay oluyor. Bu kategorileri temsil ettiği düşünülen bazı görüşler şöyledir:

Uygun ölçme araçları kullanılmıyor

Bu dersin ölçmesi genelde test usulü. Sadece ben karar vermiyorum buna. Zümre arkadaşlarımla toplanıp, konuşup o şekilde karar veriyoruz. Hani kolay olması, test olması konusunda ısrarcı olan arkadaşlarımız var. O yüzden test oluyor. Sorular da her öğrencinin yapabileceği tarzda. (Ö9)

Yüksek not verilmeli algısı var

Eğer çocuk bizi tercih ediyorsa bu tercihinin uygun not vermeliyiz. Zaten bizi bir sene seçecek çocuk. Sadece bir sene muhtemelen tercih edecek. İkinci sene aman gelmezse diye not verme gibi bir endişemiz yok. En azından çocukta bir kıvılcım olsun. (Ö7)

Sınavlar aşırı kolay oluyor

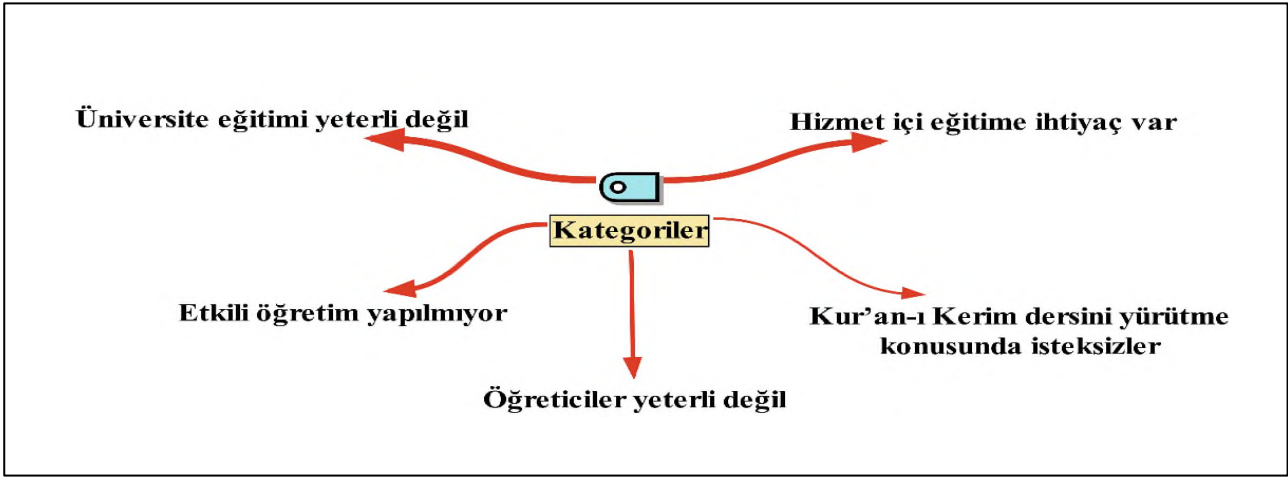
Yazılılar çok basit. Hakikaten Kur'an öğretmek için bu da soru mu denilecek şeyler. (Ö14)

Yukarıdaki görüşlerinden de anlaşılacağı üzere, dersin amaç ve kazanımlarına uygun ölçme araçlarının kullanılmaması, öğrencilerin not ortalamasının yüksek olmasının öncelenmesi ve bunu gerçekleştirmek için olması gerekenin dışında aşırı kolay sınavların yapılması öğretmenler tarafından ifade edilen sorunlar olarak ortaya çıkmaktadır. Buna göre bazı öğretmenlerin ölçme-değerlendirmeye ilgili keyfi uygulamalar yaptıkları savunulabilir. Bu durumun ortaya çıkmasında öğretmenlerin öğrencileri bu dersi aldıkları için gereğinden fazla teşvik etme ve ödüllendirme düşüncesinin, düşük not alan öğrencilerin derse karşı olumsuz bir tutum geliştirmelerine neden olabileceği kaygısının etkili olması da muhtemeldir. Yapılan bazı araştırmalarda da Kur'an-ı Kerim dersinin ölçme -değerlendirme süreciyle ilgili bazı sorunların olduğu tespit edilmiştir. Aşlamacı ve Gök (2019, ss. 374-375) tarafından yapılan araştırmada, öğretmenlerden bazıları Kur'an-ı Kerim dersinde ölçme ve değerlendirmelerin gerçekçi ve hedeflere uygun olarak yapılmadığını ifade etmiştir. Altun (2019, ss. 79-86)'un çalışmasında öğretmenlerin yaptıkları ölçme-değerlendirme uygulamaları arasında birliğin olmadığı, öğretim programının ölçme değerlendirmeyi öğretmenlerin nasıl yapacağına dair yeterli açıklamalara ve somut ölçme aracı örneklerine yer verilmediği, öğrencilerin hazır bulunuşlukları arasındaki farkın fazla olmasının ölçme-değerlendirme yapmayı zorlaştırdığı, derste öğrencilere yüksek not verilmeli algısının olduğu bulguları yer almaktadır. Çiftçi tarafından yapılan araştırmada da (2017, ss. 185-186) öğrencilerin derse karşı olumsuz bir tutum geliştirmemeleri ve teşvik amacıyla bazı öğretmenlerin yüksek not verme eğiliminde oldukları ortaya çıkmıştır. Güner ve Keskiner'in birlikte yaptığı araştırmada (2016, ss. 247-248) ise seçmeli din derslerine giren öğretmenlerden bazılarının, okul idarelerinin öğrencilerin not ortalamasının yüksek olmasına yönelik taleplerinden rahatsızlık duymakta oldukları, öğretmenlerin genellikle geleneksel değerlendirme yaklaşımını benimsedikleri, ölçme-değerlendirmenin amacı ve işleviyle ilgili bilgi eksikliklerinin olduğu tespit edilmiştir. Ersoy'un araştırmasında (2021, s. 82) da katılımcı öğretmenlerden bazıları, okul yöneticilerinin Kur'an-ı Kerim dersinde öğrencilere yüksek not verilmesi yönünde kendilerinden talepte bulduklarını ve bu durumdan rahatsız olduklarını dile getirmiştir.

Ölçme-değerlendirmenin ayrı bir uzmanlık alanı olduğu gerçektir. Dolayısıyla öğretmenlerin birer ölçme-değerlendirme uzmanı olmaları beklenmemekle birlikte, onların sınıf içinde kullanabilecekleri ölçme-değerlendirme yöntem ve araçlarıyla ilgili yeterli düzeyde bilgi sahibi olmaları önemlidir. (Bahar vd., 2014, s. 13). Araştırmada da ortaya çıktığı üzere bazı öğretmenlerin ölçme-değerlendirme süreciyle ilgili yeterli bilgi ve beceriye sahip olmadıkları, ayrıca ilgili dersin programını ve ilgili mevzuatı da yeterince incelemedikleri söylenebilir. Dolayısıyla burada ifade edilen sorunların temelinde yine belli ölçüde öğretmen faktörünün önemli bir yer tuttuğu savunulabilir.

3. ÖĞRETMENLERİN KENDİLERİNDEN KAYNAKLANAN SORUNLAR

Öğretmen, eğitim sisteminin en önemli öğelerinden biridir (Erden, 2011, s. 146). Okulların fiziki imkânlarını iyileştirmek, iyi programlar üretmek, zengin materyaller hazırlamak, teknolojik araç-gereçleri karşılamak elbette gereklidir ancak onların işlevsellik kazanabilmesi öğretmenle mümkündür (Aydın, 2020, s. 192). Bir diğer deyişle yapılan eğitimin niteliği, eğitimin en temel paydaşlarından biri olan öğretmenlerin niteliğine bağlıdır (Aşıkoğlu, 2011, s. 7; Aydın, 2016, s. 25; Kirişçi, 2020, s. 4). Araştırmada, Kur'an-ı Kerim dersinin öğretmen unsurundan kaynaklanan sorunları tespit etmek amacıyla görüşme yapılan öğretmenlere, "Size göre Kur'an-ı Kerim dersine giren öğretmenlerle ilgili ne tür sorunlar bulunmaktadır? Niçin?" soruları sorulmuştur. Öğretmenlerin bu kapsamda dile getirdikleri görüşler, kategorileştirilerek aşağıdaki şemada gösterilmiştir.

Şekil 3. Öğretmenlerin Kendilerinden Kaynaklanan Sorunlar

Yukarıdaki şekle bakıldığında Kur'an-ı Kerim dersine giren öğretmenlerle ilgili dile getirilen sorunların beş kategoride toplandığı görülmektedir. Bu kategoriler etiketlenme yoğunluklarına göre şöyle sıralanabilir: Üniversite eğitimi yeterli değil. Hizmet içi eğitime ihtiyaç var. Etkili öğretim yapılmıyor. Öğreticiler yeterli değil. Kur'an-ı Kerim dersini yürütme konusunda isteksizler. Aşağıda bu kategorileri temsil ettiği düşünülen görüşlere yer verilmiştir.

Üniversite eğitimi yeterli değil

Fakültede telaffuz, okuma vb. konularda yeterli eğitim almış olabilirim. Ancak yarın siz öğretmen olacaksınız anlatırken şöyle yapın, bunu şöyle uygulayın gibi hususlar da öğretilbilirdi bize. Sonuçta biz, Din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmenliği mezunuyuz. Bunu öğreteceğiz. Bunun eğitimi bize verilmedi. Kur'an derslerimiz boş geçmedi tabi ki. Okuduk ama bana göre yetersizdi. (Ö10)

Hizmet içi eğitime ihtiyaç var

Herhangi bir hizmet içi eğitime katılmadım maalesef. Bizim zamanımızda yoktu. Bu konuda hizmet içi eğitimin açıldığını duymadım. 2003 yılında mesleğe başladığımızda Kur'an-ı Kerim dersi yoktu. Şu anda kurs falan

var mı? bilmiyorum. Böyle bir kurs açılrsa vaktim olsa katılırım. Neden katılmayım? Kur'an-ı Kerim öğretme konusunda bir eğitime katılmak isterim. (Ö8)

Etkili öğretim yapılmıyor

Etkinliklerle oyunlarla zenginleştirebiliriz ki bunun da çok fazla yapıldığını düşünmüyorum. Yani, düz anlatım yoluna gidiyoruz. Eski metotlarla olduğundan dolayı çocuk da sıkılıyor. (Ö9)

Öğreticiler yeterli değil

Çok iyi biliyorum diyen bile kişi bazında söylemiyorum, bence birçok din kültürü öğretmeni mahreçleri falan çok iyi bilmiyor. Çocuklara öyle hakkıyla öğretmiyor. (Ö11)

Kur'an-ı Kerim dersini yürütme konusunda isteksizler

Bazen, Kur'an-ı Kerim dersine girmek istemeyen öğretmenler olduğunu görüyorum. Arkadaşlarımızın bu korkularını yaz okullarında falan kırmaları lazım. (Ö7)

Yukarıdaki görüşlerden de anlaşıldığı üzere Kur'an-ı Kerim dersini yürüten bazı öğretmenlerin üniversite eğitimlerinin Kur'an-ı Kerim öğretimi konusunda onlara yeterli gelmediği, alan ve yöntem bilgisi konusunda hizmet içi eğitime ihtiyaç duydukları, Kur'an-ı Kerim dersinde etkili öğretim yapamadıkları, dolayısıyla yeteli olmadıkları ve bazılarının Kur'an-ı Kerim dersine girme konusunda isteksiz oldukları temel sorunlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Din, ahlak ve değerler alanı seçmeli dersleriyle ilgili yapılan bazı araştırmalarda da araştırmamızdaki bulgulara paralel olarak, bazı öğretmenlerin özellikle Kur'an-ı Kerim dersinde yeterlilik sorunu yaşadığı ortaya çıkmıştır. Bu sorunlar hem alan bilgisinde hem öğretmenlik meslek bilgisinde hissedilmekle birlikte daha çok yöntem sorununun ön plana çıkmasından dolayı öğretmenlik meslek bilgisinde yoğunlaştığı anlaşılmaktadır (Altun, 2019, ss. 106-107; Aşlamacı & Gök, 2019, ss. 362-363; Bahçekapılı, 2013, ss. 223-229; Çiftçi, 2017, ss. 219-220; Ersoy, 2021, ss. 71-73; Gürer & Keskiner, 2016, ss. 245-246; Meydan, 2015, ss. 686-687; Yorulmaz, 2014, ss. 313-314).

Yukarıda ifade edildiği üzere kimi öğretmenler bu dersi yürütme konusunda isteksizdirler. Doğal olarak bu durum öğretim-öğrenme sürecine, öğrencilerle iletişime de yansiyabilir. Konuyla ilgili benzer bir çalışmada da bazı öğretmenlerin seçmeli Kur'an-ı Kerim dersini yürütme konusunda isteksizlik yaşadıkları, bu ders yerine okul idarelerinden Hz. Muhammed'in hayatı dersinin açılmasını talep ettikleri tespit edilmiştir (Bahçekapılı, 2013, s. 226). Benzer bir çalışmada da ders öğretmenlerinin Kur'an-ı Kerim öğretiminde başarısız olduklarını/olacaklarını düşündükleri için dersten memnun olmadıkları ve dersi yürütmeyi istemedikleri bulgusu yer almaktadır (Çiftçi, 2017, ss. 207-208).

Öğretmenlik mesleği, bilgi aktarmanın ötesinde rolü ve sorumlulukları olan son derece hassas ve güç bir meslektir. Bilgi ve öğretim teknolojilerindeki değişiklikler bu mesleği daha da güçleştirmiş, rol ve sorumlulukları, dolayısıyla yeterlikleri daha da çeşitlendirmiştir. Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren ülkemizde din eğitimi öğretmeni yetiştirme meselesi, önemli bir problem alanı olarak güncelliğini korumaktadır (Aydın, 2016, s. 27-47). Aynı durum Kur'an-ı Kerim dersi öğretmenliği için de

geçerlidir. Dolayısıyla araştırmada geçen sorunların en aza indirgenebilmesi ve bu dersin amaçlarına ulaşabilmesi bu dersin öğretmenliği ile ilgili çalışmalara da ihtiyaç vardır.

Sonuç ve Öneriler

Öğretmenlerine göre Seçmeli Kur'an-ı Kerim dersinin sorunlarını çeşitli boyutlarıyla ele almayı amaçlayan bu araştırmadan elde edilen sonuçlar, ana hatları ile şöyle ortaya konabilir:

Araştırmaya katılan öğretmenlerin büyük çoğunluğu tarafından Kur'an-ı Kerim dersinin seçim sürecinde öğrenci ve velilerin tercihlerinin yeterince yansıtılmaması önemli bir sorun olarak dile getirilmiştir. Bu sorunla bağlantılı olarak Kur'an-ı Kerim dersinin genellikle belirli sınıf düzeylerinde açılması, seçim işlemlerinin kâğıt üzerinde kalacak şekilde yapılması ve dersin seçiminde kendilerinin görüşlerine başvurulmaması seçim süreciyle ilgili var olan diğer sorunlar olarak sıralanmıştır. Buna göre öğretmenlerin görev yaptıkları okullarda Kur'an-ı Kerim dersi dahil olmak üzere seçmeli derslerin seçiminde öğrenci ve velilerden ziyade okul yöneticilerinin karar verici unsur olduğu ve bu durumun söz konusu dersin programlara konulma amacı ve yürütülme süreç ve ilkeleriyle örtüşmediği söylenebilir.

Öğretmenlerin Kur'an-ı Kerim dersinin uygulama boyutunda dile getirdikleri sorunların önemli bir kısmının dersin öğretim programıyla bağlantılı olduğu söylenebilir. Bu kapsamda öğretmenlerin dile getirdikleri sorunlar, dersin; amaç, içerik, öğrenme-öğretme ve ölçme-değerlendirme süreçleri olarak kategorize edilmiştir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin çoğunluğuna göre Kur'an-ı Kerim dersinin öğretim programında yer alan amaçları tam olarak gerçekleşmemektedir. Öğretmenlerin dersin amaçlarının gerçekleşmeme nedenlerini, genellikle öğrenci ve veli ilgisizliği, ders saatinin yetersizliği ve sınıfların kalabalıklığı gibi öğretmen dışı faktörlere bağladıkları görülmektedir. Dersin amaçları ile ilgili bir diğer temel sorun ise programda yer alan amaçların öğretmenlerince yeterince incelenmemesidir. Görüşme yapılan öğretmenlerin, öğretim programı ve programda yer alan amaçlar hakkında yeterli bilgi sahibi olmadıkları ortaya çıkmıştır. Bütün bu bulgulara göre Kur'an-ı Kerim dersinin etkili ve verimli bir şekilde yürütülmediğini söylemek mümkündür.

Araştırmada ders içeriğiyle ilgili olarak dört temel sorun tespit edilmiştir. Görüşme yapılan öğretmenlerin büyük çoğunluğuna göre, ders içeriğinde tecvit konularına yer verilmesinin öğrenci seviyesi açısından uygun olmadığını düşündükleri anlaşılmıştır. Bunun dışında ders içeriğiyle bağlantılı olarak öğretmenler tarafından ilk ünite konularının Kur'an okumaya geçişi geciktirdiği, ders içeriğinin öğrencinin yaşı ve öğrenme kapasitesinin üstünde yoğun ve hızlı ilerlediği ve içerikte yer alan bazı konuların DKAB dersinde de bulunduğu için gereksiz tekrar olduğuna yönelik sorunlar da dile getirilmiştir. Buna göre öğretmenlerin Kur'an-ı Kerim ders içeriğinden memnun olmadıkları, ders içeriğinde yer alan konuların öğretilmesinin gerekliliği konusunda görüş birliği içinde olmadıkları, ders içeriğini kazandırmakta güçlük yaşadıkları, öğretim programının işlevsellik ve esneklik ilkesini dikkate almadıkları şeklinde yorum yapılabilir.

Öğretmenlerin dersin öğrenme-öğretme sürecinde materyal (ders kitabı), yöntem, sınıf mevcudu ve uzaktan eğitim kaynaklı birtakım sorunlar yaşadıkları ortaya çıkmıştır. Katılımcıların tamamına yakını Kur'an-ı Kerim ders kitaplarının içerik ve görsel açıdan yetersiz olduğunu dile getirmiştir. Ayrıca

öğretmenlerin Kur'an-ı Kerim dersine yönelik yöntem, teknik belirleme ve uygulama konusunda problem yaşadıkları, sınıf mevcutlarının olması gerekenden fazla olduğu için öğretim yapmakta zorlandıkları ve uzaktan eğitim yoluyla Kur'an-ı Kerim öğretiminde zorlandıkları anlaşılmıştır.

Araştırmada Kur'an-ı Kerim dersinin ölçme-değerlendirme boyutunda birtakım sorunların olduğu tespit edilmiştir. Bu sorunlardan ilki, dersin amaç ve kazanımlarına uygun ölçme araçları kullanılmamasıdır. Buna ilave olarak, idare ve veliler tarafından öğrencilerin not ortalamasının yüksek olmasının öncelenmesi ve bu durumun öğretmenlerde sınavları daha kolay yapmaya yönelik bir eğilime yol açması öğretmenler tarafından ifade edilen diğer sorunlar olarak ortaya çıkmıştır. Bu bulgulara göre Kur'an-ı Kerim dersinin ölçme- değerlendirme sürecinde bazı keyfi uygulamalar yapıldığı, bazı öğretmenlerin ölçme-değerlendirme süreciyle ilgili yeterli bilgi ve beceriye sahip olmadıkları ve ilgili mevzuatı da yeterince incelemedikleri savunulabilir.

Araştırmada Kur'an-ı Kerim dersini yürüten DKAB öğretmenleriyle ilgili bazı sorunlar ortaya çıkmıştır. Görüşme yapılan öğretmenlerin tamamının, Kur'an-ı Kerim öğretim yöntem ve teknikleri bakımından üniversitede aldıkları eğitimi son derece yetersiz buldukları anlaşılmıştır. Bu temel sorunun neticesi olarak bazı öğretmenlerin Kur'an-ı Kerim öğretimi konusunda kendilerini yetersiz hissettikleri, bu dersi yürütme konusunda isteksiz oldukları, dolayısıyla bütün bunların da dersin etkili şekilde yürütülmesi noktasında çeşitli sorunları ortaya çıkardığı anlaşılmıştır. Burada şu hususu da belirtmek gerekir ki araştırmada öğretmenler tarafından dile getirilen sorunların temelinde esas itibarıyla öğretmen yeterliklerinin olduğu da söylenebilir. Öte yandan araştırmaya katılan öğretmenlerin Kur'an-ı Kerim öğretimi konusundaki eksikliklerinin farkında oldukları ve bu konuda hizmet içi eğitimlerin düzenlemesine ihtiyaç duydukları da ortaya çıkmıştır.

Araştırmadan elde edilen sonuçlar çerçevesinde şu önerilerde bulunulabilir:

1. Kur'an-ı Kerim dersinin seçim sürecinde okul yöneticilerinin etkili olmasının altında yatan nedenler araştırılabilir ve bu konuda daha etkili çözüm yolları geliştirilebilir.
2. Seçmeli derslerin amaç ve teorisi ile ilgili olarak eğitim paydaşlarının farkındalıklarının artırılmasına yönelik bilgilendirici çalışmalar yapılabilir. Bu kapsamda okul rehberlik servislerinin ve ders öğretmenlerinin ders seçimi sürecinde öğrenci ve velileri bilgilendirici faaliyetlerle daha etkin olması sağlanabilir.
3. Kur'an-ı Kerim derslerinin etkili bir şekilde yürütülebilmesi için mevcut öğretim programı ve ders kitapları güncellenebilir. Programda ve ders kitaplarında öğretmenler için dersin yürütülmesinde kendilerine yol gösterebilecek daha fazla etkinlik ve materyal örneklerine yer verilebilir.
4. Dersin daha etkili ve verimli bir şekilde yürütülebilmesi için Kur'an-ı Kerim dersinde öğrenci sayısına yönelik bir üst sınır belirlenebilir.
5. DKAB öğretmenlerinin Kur'an-ı Kerim dersini daha nitelikli yürütebilmeleri için, küçük gruplar halinde, uygulamalı hizmet içi eğitim etkinlikleri gerçekleştirilebilir. DKAB öğretmenlerinin, tutum ölçeği, kontrol listesi, portfolyo vb. alternatif ölçme-değerlendirme yaklaşım ve örnekleriyle ilgili bilgi ve becerileri geliştirilebilir.

6. Dersi yürüten öğretmenleri yetiştiren İlahiyat ve İslami İlimler fakültelerindeki eğitimin niteliği iyileştirilebilir, özel öğretim yöntemleri ve öğretim ilke ve yöntemleri gibi derslerin etkililiği artırılabilir. Bu bağlamda örneğin öğretim programlarına doğrudan “Kur’an-ı Kerim Öğretim Yöntem ve Teknikleri” adıyla dersler konulabilir.
7. Ortaokul Kur’an-ı Kerim dersindeki Kur’an-ı Kerim öğretiminin sorunlarıyla ilgili farklı yöntem ve çalışma gruplarıyla araştırmalar yapılarak bu araştırma sonuçları ile karşılaştırılabilir.

Etik Kurul İzni

Bu çalışma için etik kurul izni Erciyes Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Etik Kurulu’nun 23/02/2023 tarih ve 82 numaralı kararı ile alınmıştır.

Çıkar Çatışması Beyanı

Makale yazarları aralarında herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan eder.

Katkı Oranı Beyanı

Yazarlar makaleye eşit oranda katkı sağlamış olduklarını beyan eder.

Kaynakça

- Acuner, H. Y. (2016). Öğrencilere göre seçmeli Kur'an-ı Kerim dersi: Artvin ili örneği. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 5(4), 850-871.
- Altun, M. (2019). *Öğretmen görüşlerine göre seçmeli Kur'an dersi - nitel bir araştırma* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aşıkoğlu, N. Y. (2011). Din eğitiminde öğretmenin rolü ve din dersi öğretmeni yeterlilikleri (Türkiye örneği). *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, XV(1), 5-13.
- Aşlamacı, İ., & Gök, Ö. F. (2019). Öğretmenlerine göre din, ahlak ve değerler alanı seçmeli derslerinde karşılaşılan sorunlar: Nitel bir araştırma. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 7(14), 354-385.
- Ay, M. F. & Pingov, N. Z. (2022). İmam hatip lisesi öğrencilerinin Kur'an-ı Kerim dersine yönelik motivasyonlarının incelenmesi. *Hitit İlahiyat Dergisi*, 21(1), 105-132.
- Aydın, M. Ş. (2016). *Cumhuriyet döneminde din eğitimi öğretmeni yetiştirme ve istihdamı*. DEM.
- Aydın, M. Ş. (2018). *Din eğitimi bilimi*. Kimlik Yayınları.
- Aydın, M. Ş. (2020). Eğitim sürecinde öğretmenin rolü, nitelikleri ve yetiştirilmesi. İçinde S. Akyürek (Ed.), *Eğitime giriş* (s. 189-217). Kimlik Yayınları.
- Bahar, M., Nartgün, Z., Durmuş, S., & Bıçak, B. (2014). *Geleneksel-tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme teknikleri öğretmen el kitabı* (6 b.). Pegem Yayıncılık.
- Bahçekapılı, M. (2013). *Yeni eğitim sisteminde seçmeli din dersleri; İmkanlar, fırsatlar, aktörler, sorunlar ve çözüm önerileri*. İlke Yayınları.
- Çakmak, A. & Ecer, M. (2020): "Seçmeli Kur'an-ı Kerim Dersine Yönelik Motivasyon Ölçeğinin (SKKMÖ) Geliştirilmesi ve Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi". *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 19 (2), 679-707.
- Çiftçi, H. (2017). *Ortaokul din, ahlak ve değerler alanı seçmeli derslerinin öğretmen, öğrenci ve veli görüşleriyle değerlendirilmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Creswell, J. W. (2019). *Nitel araştırmacılar için 30 temel beceri*. (Çev. H. Özcan) Anı Yayınları.
- Dursun, Z. & Şimşek, E. (2022). Yenilenmiş Bloom taksonomisi kapsamında ortaokul seçmeli Kur'an-ı Kerim dersi kazanımlarının değerlendirilmesi. *Kocatepe İslami İlimler Dergisi*, 5(2), 380-394.
- Erden, M. (2011). *Eğitim bilimine giriş*. Arkadaş Yayıncılık.
- Ersoy, B. (2021). *Din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmenlerine göre seçmeli din derslerinin imkanları ve sorunları* (Tez no. 688333). Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Gündoğdu, Y. B. (2015). Seçmeli din derslerini tercih eden öğrencilerin tercihlerini etkileyen faktörler: Ordu örneği. *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 15(2), 121-155.
- Gündoğdu, Y. B. (2017). Seçmeli din dersleri neden tercih edilmiyor? (Ordu ili örneği). *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 16(32), 557-582.

- Gürer, B., & Keskiner, E. (2016). Öğretmenlerin görüşleri doğrultusunda din, ahlak ve değerler alanı seçmeli derslerine dair bir inceleme. *Route Educational and Social Science Journal*, 3(1), 219-254.
- Karateke, T. & Özdemir, Ş. (2019). İHL meslek dersleri öğretmenlerinin Kur'an-ı Kerim derslerinde öğrencilerin derse katılımını sağlama yolları. *Kilis 7 Aralık Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 6(11), 891-925.
- Kaymakcan, R., Aşlamacı, İ., Yılmaz, M., & Telli, A. (2013). *Seçmeli din eğitimi dersleri inceleme ve değerlendirme raporu*. Değerler Eğitimi Merkezi.
- Kirişçi, H. M. (2020). Geçmişten bugüne bir meslek olarak öğretmenlik. İçinde A. Güneş (Ed.), *Geçmişten geleceğe öğretmen ve öğretmenlik* (ss. 15-45). Otto Yayıncılık.
- Merriam, S. B. (2018). *Nitel araştırma desen ve uygulama için bir rehber*. Nobel Yayıncılık.
- Meydan, H. (2013). Din, ahlak ve değerler alanı seçmeli derslerinin öğrenci görüşleri doğrultusunda değerlendirilmesi. *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (40), 219-250.
- Meydan, H. (2015). Din, ahlak ve değerler alanı seçmeli derslerinde karşılaşılan problemler (Öğretmen görüşlerine dayalı nitel bir araştırma). *Turkish Studies (Elektronik)*, 10(3), 673-694.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2017, 28 Şubat). 2017-2018 eğitim-öğretim yılında okutulacak seçmeli dersler. <https://tegm.meb.gov.tr/www/2017-2018-egitim-ogretim-yilinda-okutulacak-secmeli-derslerin-secimine-iliskin-aciklama/icerik/431>
- Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], (2010). 18. Milli eğitim şurası kararları. <https://ttkb.meb.gov.tr/www/milli-egitim-suralari/dosya/12>
- Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], (2012). Ortaokul - İHO Kur'an-ı Kerim dersi (5-8. Sınıflar) öğretim programı. https://dogm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_08/18110258_Secmeli_KuraniKerim_YHOveOR_TAOKUL.pdf
- Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], (2012a, 11 Nisan). İlköğretim ve eğitim kanunu ile bazı kanunlarda değişiklik yapılmasına dair kanun. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/04/20120411-8.htm>
- Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], (2012b). 12 yıl zorunlu eğitim sorular ve cevaplar. https://www.meb.gov.tr/duyurular/duyurular2012/12yil_soru_cevaplar.pdf
- Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], (2012c, 25 haziran). Talim Terbiye Kurulu. İlköğretim kurumları (ilkokul ve ortaokul) haftalık ders çizelgesi.
- Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], (2012d, 14 Ağustos). Talim Terbiye Kurulu. Ortaöğretim kurumları haftalık ders çizelgesi.
- Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], (2013, 07 Eylül). Ortaöğretim kurumları yönetmeliği. <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=18812&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5>
- Resmi Gazete [RG], (1982, 9 Eylül). Türkiye Cumhuriyeti Anayasası. 22(17863). <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.2709.pdf>
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, N. (2021). İmam hatip okulları Kur'an-ı Kerim dersi öğretim programlarında yer alan yöntem ve tekniklerin değerlendirilmesi (1924-2016). *Değerler Eğitimi Dergisi*, 19(41), 129-169.

Yorulmaz, B. (2014, 11 Mart). Din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmenlerinin seçmeli Kur'an-ı Kerim, Hz. Muhammed'in hayatı ve temel dini bilgiler derslerine ilişkin öz algıları. *Marmara Üniversitesi Öneri Dergisi*, 2(41), 301-324.

